

ПОРОДИЧНО ВАСПИТАЊЕ И ИЗАЗОВИ НОВОГ ДОБА

*Проф. др Петар Ђ. Рајчевић³⁸
Универзитет у Приштини
са привременим седиштем
у Косовској Митровици,
Учитељски факултет*

***Сажетак:** Традиционална људска заједница – породица, често описивана и као основна ћелија или институција друштва, суочава се са све бројнијим изазовима новог доба и интересима немилосрдних моћника глобализованог света, на које се раније није ни помишљало. Уз све брже промене („прекорачење граница“) и потребе за сналажењем у сфери економије, као никад до сад породици прети опасност њеног потпуног обесмишљавања. Наилазимо и на карактеристике које се описују речима као што су „декаденција, одумирање и пропаст“. Тек по порођају, породу, супружници прерастају у породицу (ужу, која може да се проширује). Подразумевајући оца и мајку (супружнике) и макар једног њиховог потомка (пород, дете), на почетку 21. века у поимању породице дешавају се и уводе раније непознате и неслућене комбинације које не само да обесмишљавају логику појма породице већ воде њеном ишчезнућу. Према мишљењу М. Ђурковића „након 2000. године промене које су у Србији учињене у породичном законодавству и које су углавном спровођене ван очију шире јавности, изазвале су праву малу револуцију у схватању породице и нормативном дефинисању породичних односа“.*

***Кључне речи:** породица, сурогат мајка, породично васпитање, ново доба, глобализација*

Увод

„Очева кућа, ти си основна снага чистог и природног образовања човечности. Очева кућа, школо моралности и државе.“
(Песталоци, у Јовановић, Николић, 2001: 146)

Док је Ј. Х. Песталоци говорио о очевој (родитељској) кући као школи моралности, данас су и породица и школа у кризи. Суочавају се са проблемима који долазе са све бржим променама које их запљускују. Дуготрајно присуство растуће стамбене и економске нестабилности најјаче погађа младе брачне парове у златном периоду прокреације. „Често расходи за подизање детета надмашују трошкове живота одраслог члана породице. Доласком на свет новог члана породичног домаћинства, породични буџет се дели на више конзумента. Млади родитељи се приморавају да сузе и осиромаше свет својих потреба“ (Јакшић, 2005: 12). У постмодерном, секуларизованом

---

³⁸ petar.rajcevic@pr.ac.rs

свету, свету разноврсности и многобројних утицаја новог, глобализованог доба, очева кућа није сама која одлучује о томе како треба да васпитава свој подмладак, које вредности да им понуди. Зато није чудно, ни преувеличано, што је уведена синтагма „рат за породицу“. Породица је, и те како, постала предмет интересовања моћних, њихових планова и тежњи. Потрошени су векови борбе за слободу а и данас имамо констатације да је цео свет у ропству. У ропству згртања више капитала, материјалних добара, новца, моћи, утицаја и слично. Телесно је постало претежније од духовног, пролазно и пропадљиво од вечног, универзалног. Говори се о култу обожавања себе. Трајно није ништа осим сталних промена.

Дефинисање основних појмова

Међу основне појмове битне за тему посвећену породичном васпитању и изазовима новог доба сврставају се: породица, породично васпитање, сурогат мајка, ново доба, глобализација и други, сродни појмови. Пре свега потребно је одредити основне карактеристике породице.

Породица је „сложен и вишедимензионалан феномен који се базира на мултипликованом сплету интеракција и комуникација с окружењем“ (Пијановић, 2014: 596). У истом извору даље се наводи да не постоји јединствена и општеважећа дефиниција породице. Зато је могуће препознати и издвојити само неке од основних карактеристика сваке од њих. Обично се истиче да је породица најстарија, најтрајнија, али и променљива примарна друштвена група која се темељи на биорепродуктивним, биосексуалним, биосоцијалним, социозаштитним и социоекономским везама мужа и жене и њихове деце. Дакле, чланови су повезани сродничким, крвним или брачним везама. За породицу је надаље важно, и то је једна од карактеристика, да представља заједницу најчешће две генерације (родитеље и децу), који живе заједно. У породици као јединици, саставном делу, чиниоцу друштва огледају се ефекти актуелног историјског тренутка. То се препознаје по организацији односа, интеракцији чланова али и у дефинисању улога које имају у породици. Поимање породице мењало се упоредо с друштвеноисторијским кретањима.

Према библијском схватању породица је успостављена од Бога. „И створи Бог човека по лику своме, према лику Божјем створи га, мушко и женско створи их.

И благослови их Бог, и рече им Бог: ’Рађајте се и множите се, и напуните земљу, и владајте њом’... ’За то ће оставити човек оца свога и матер своју, и припиће се уз жену своју, и биће двоје једно тело’“ (Библија, 2005: 2). Деца имају право да буду рођена у брачним оквирима и васпитавана од стране оца и мајке који поштују своја брачна обећања и одговорно их испуњавају.

Уједињене нације уверене су, такође, „да породици, као основној јединици друштва и природној средини за развој и благостање свих њених чланова а посебно деце, треба да буде пружена неопходна заштита и помоћ како би могла у потпуности да преузме одговорности у заједници“ (Конвенција о правима детета: 3). И Ј. А. Коменски је писао да су деца „најскупоценији дар и благо, достојна најпажљивије неге“ (Василев, 1999: 5). На одређење породице утичу и културолошке специфичности. Оне, између осталог, утичу на породично васпитање.

Породично васпитање је васпитно поступање које се дешава унутар породице. „Предуслов ефикасног васпитања у породици представљају складни односи у оквиру породице као система. У таквој породици прожимају се љубав и поверење, а складни, хармонични односи обезбеђују погодну атмосферу за позитивно обликовање детета као личности“ (Пијановић, 2014: 598). То су предуслови да деца у оваквим породицама упознају улогу мајке-жене, и оца-мушкарца. То је потребно ради њихове идентификације (поистовећивања) и правилног емоционалног, социјалног и моралног развоја. У породици најчешће постоји преплитање стилова васпитања. У процесу васпитања у породици родитељи за прихватљиве поступке које одобравају користе похвале, док неприхватљива понашања спречавају, не одобравају, забрањују и слично. Примерено васпитно деловање зависи од конкретног детета и његових особина али и од одрасле особе и њеног стања, расположења итд. Важно је да се у истицању прихватљивих особина и понашања детета примени доследност и упорност у захтевима (да се понављају). Да би у породичном окружењу дете осећало и доживљавало сигурност потребно је неговање међусобног уважавања и постављање васпитних

граница у складу са развојним потребама детета и његовим могућностима, које родитељи морају да препознају. Као најчешће грешке у породичном васпитању јављају се попустљивост, с једне, и строгост, грубост, с друге стране. Данас није новост да постоји и појам „сурогат мајка“.

Сурогат мајка. Појам сурогат означава „1. предмет који делимично замењује други с којим има нека заједничка својства, али нема његов квалитет. 2. кривотворина, фалсификат.“ (Николић, 2007: 1292). Особине појма сурогат односе се и на појам сурогат мајке, а то је само један од појмова новог доба. Опширније о томе ће се расправљати у главном делу чланка.

Ново доба представља велику прекретницу. „Ново доба свој успех дугује чињеници да задовољава три врсте потреба.

Пре свега, задовољава потребу која има везе са самим животом. Ново доба је увек тамо где постоје патња, ускраћеност и самоћа, којима је изложен велики број људи.

Егзистенцијална је и потреба за смислом, а Ново доба није ни ту затајило, „Смрт Бога“ коју је објавио Ниче, и све већа секуларизација нашег друштва довели су у питање традиционална решења проблема смисла.

Најзад, треба узети у обзир и трећи чинилац: потребу за идеологијом. Социјализам, либерализам, технократски рационализам, филозофија напретка, изгубили су своју привлачност и оставили празан простор за нове идеологије. Наши савременици се налазе у ишчекивању једне тотализујуће слике света и човечанства и спремни су да слушају оне који ће им такву слику представити. Ново доба нуди такву тотализујућу слику“ (Лакроа, 2001: 16-18). Неминовно се одражава и на породицу, односе у њој и породично васпитање. Оно је у вези са глобализацијом и са глобализмом.

Глобализација означава „процес повезивања економских и финансијских токова на светском нивоу“ (Клајн, Шипка, 2007: 296). Представља тежњу ка уједињавању тржишта и ширењу економске активности на планетарне размере. Националне границе и оквири постају „преуски“ па се тежи јачању међусобне зависности у светској економији. Тај процес, потом, подразумева поступке повезивања и свих осталих делатности. „Крај прошлог (двадесетог) и почетак новог (двадесет првог) века одвија се у знаку глобализације и придавању значаја знању као најзначајнијем развојном ресурсу. Процес глобализације обликује слику савременог света, доводећи до стварања јединственог економског, политичког и културног пространства на нашој планети“ (Марковић, 2004: 129). Бројни су извори који то потврђују. „Све је постало планетарно“ (Берђајев, 2006: 59). Дешавања и процеси који се одвијају на једном крају планете доступна су људима са њеног другог краја. Осим о глобализацији говори се и о глобализму.

Према мишљењу др Симеуновића „глобализам је данас нова велика политичка религија.

Марксизам који је владао и плашио неприпадајуће њему цео један век, данас је мртав као страшило. Нови баук кружи планетом – баук глобализма“ (Симеуновић, 2014: 16). Нагласак његовог усмерења је на профиту, прагматичности. Доминантни принцип је: „Политички је добро оно што је на крају економски корисно.

Иако ова идеологија настоји деловати у више поља, главна мета јој је економско. Њен најважнији циљ је да се створи свет без граница (или бар без чврстих граница) како би се омогућило слободно кретање роба и свет постао једно велико слободно тржиште на коме ће главну реч водити велике мултинационалне корпорације, а сви остали имати права да се такмиче са њима, без много шанси да их победе“ (Симеуновић, 2014: 103). Тежи се изградњи новог светског, неолибералног поретка. Ова идеологија кренула је са Запада и подразумева продор западних вредности у друге делове света. Те „вредности“ закупају сваку постојећу државу и подривају њен суверенитет. То је разлог да глобализам проповеда еру постсуверенитета. Државама се жели одузети право да буду чувари нација и религија. Уместо тога врше се притисци и траже начини да бригу о тим питањима преузме међународна заједница. У таквом окружењу потребно је посматрати савремену породицу и њену динамику.

Изазови новог доба и њихов утицај на васпитање деце у породици

Кроз контекст сплета дешавања у свременом свету или друштвеном окружењу улажу се напори за схватање дечје природе. „Тајна читаве природе је у дететовој души“ (Монтесори, 2018: 333). Њено формирање и спознавање почиње у породици и од породице. „Упијајућим умом“ (Монтесори, 2010) (идентификацијом или опонашањем ближњих) дете упознаје своје окружење а одатле се његова сазнања проширују. „Поред других дужности, њој (породици, П. Р.) је пало у део чување народности“ (Влаховић, 1997: 47). Брига о континуитету проверених вредности највише доприноси очувању идентитета.

Међутим, ново (постмодерно) доба карактерише равнодушност и то равнодушност услед прекомерја, не услед недостатка, тј. лишавања. „Чиста равнодушност означава апотеозу привременог и индивидуалистичког синкретизма. Тако човек може истовремено бити космополит и регионалист, рационалист у свом раду и поврмени ученик неког источњачког гуруа... Постмодерни појединац је дестабилизован...“ (Липовецки, 2011): 55).

Загорка Голубовић (1981) писала је о породици као основној људској заједници. Такав став темељио се на неколико претпоставки. Прва је подразумевала друштвено-културне услове одређеног друштвеног система. „У том склопу економски систем друштва представља основни детерминирајући оквир, јер одређује место породице у друштвеном систему, будући да доминантни начин производње намеће породици за дати друштвени систем специфичне функције“ (Голубовић, 1981: 14).

Друга претпоставка се односи на чињеницу да су сва постојећа друштва класно диференцирана. Из тога се изводи закључак да се породица не може посматрати изван класне структуре друштва. Дакле, не може се претпоставити постојање јединственог типа породице. У оквиру сваког друштва формирају се различити типови породице.

Трећа претпоставка подразумева да се породица не може објашњавати ни по аналогији са друштвеним системом, јер њена структура није аналогна структури глобалног друштва.

Четврта претпоставка односи се на то да се породица не посматра само „структурално и функционално као друштвена установа, већ и са становишта функција које врши у односу на личности својих чланова, дакле, и као заједница личности“ (Голубовић, 1981: 15). Није задатак породице да испуњава своје функције само у односу на друштво, већ се пред њу постављају и циљеви који се односе на хуманији развој личности и њихових потреба у породици.

Пета претпоставка односи се на интегрални приступ. Тачно је да породица има обавезе према својим члановима као личностима, али и сваки њен поједини члан носи део одговорности и утиче на укупну породичну атмосферу.

Шеста претпоставка. Породица је најмање институционализована друштвена група. Њено функционисање „не зависи само од спољашњих чинилаца друштвеног система и оних који произлазе из формалне структуре друштвених односа, већ је у значајној мери зависно и од неформалне структуре породичних односа, као и од карактеристика личности чланова породице“ (Голубовић, 1981: 16).

Седма претпоставка указује на то да и динамика породице мора бити посматрана из два угла. С једне стране посматра се као резултат основних друштвених процеса (као последица значајних промена у локалној заједници у коју је породица укључена), а са друге стране, као резултат промена које настају код сваког члана појединачно и у њиховој интеракцији.

Осма претпоставка указује на то да се породица мора проучавати као тоталитет персоналних односа и групних циљева. Предмет истраживања породице не може бити породични систем већ породични живот, „тј. процеси који чине комплетну породичну атмосферу, дајући јој карактер својеврсне динамичне људске заједнице“ (Голубовић, 1981: 16). Већ неколико деценија систем у којем и за који се на овај начин промишљало више не постоји.

О појму, развоју и типовима породице писала је и др Нада Вилотијевић (2002). Она се позива на став социолога Марка Младеновића који сматра да су најбитнија следећа општа обележја породице:

„а) почива на хетеросексуалним везама помоћу којих мушкарци и жене задовољавају полне, духовне, моралне, естетске и друге потребе и обезбеђује репродукцију друштва рађањем потомства;

б) заснива систем сродничких односа као основ за полне табуе и поделу улога унутар породице (биосоцијалне основе породице);

в) обезбеђује и развија социјалне и индивидуалне (моралне и психичке) особине личности (социјалне основе породице);

г) обезбеђује обављање одређених економских (производно-потрошних или само потрошних) делатности (економске основе породице)...

Овом дефиницијом обухваћена су сва суштинска својства породице: историјски променљива друштвена група, веза мушкарца и жене којом се обезбеђује биолошка репродукција друштва, основ за заснивање сродничких односа, обезбеђује морално-психички развој личности и обавља одређене економске делатности“ (Вилотијевић, 2002: 30).

Свој став о значају и улози породице патријарх Павле јасно је изразио на следећи начин: „Породицу сматрам основом људске заједнице и незаменљивом за духовни развој човека. У породици се чува вера предака, држи се до основних духовних вредности које нас воде кроз живот; породица је извор љубави, у њој се учимо дужности, жртвовању, заједничком подношењу невоља, као и подели радости. Породица нам ствара осећање да смо заједно у свему и кад одемо из својих кућа, куда нас живот води. Породица је 'мала Црква'. Њених светиња и обичаја ко се држи, тај не може залутати у овом отуђеном, испражњеном, посувраћеном свету“ (Православље, 2019: 24). На другом месту наглашава да „од једног честитог човека сви имају користи, а највећу он и његова породица и народ из кога он потиче“ (патријарх Павле, недатирано: 32). За правилно васпитања деце требало би да буде заинтересован сваки родитељ.

А. С. Макаренко је писао да је много „лакше правилно васпитати дете, него га преваспитати. Правилно васпитање од најранијег детињства уопште није тако тежак посао као што се многим чини. По својој тешкоћи овај посао је у стању да врши сваки човек, сваки отац, свака мајка... Преваспитање тражи и више снаге и више знања, више стрпљења, а тога нема сваки родитељ“ (Макаренко, 1949: 13-14). Саветовао је родитељима да се потруде да тако васпитавају да се после ништа не мора поправљати и да воде рачуна о друштву у којем живе и за које припремају своју децу. Давао је предност великој породици. „У великој породици дете се од малена привикава колективу, стиче искуство узајамне везе“ (Исто: 16). У својој *Књизи за родитеље*, Макаренко на самом почетку наглашава „да би били добри васпитачи, родитељи морају бити пре свега добри грађани“ (Макаренко, 1956: 39). Наравно, целокупан његов рад односио се на једну епоху од које се много очекивало и која је у свом почетку много обећавала.

Јувал Ноа Харари (2019: 326) истиче да се људски род сучељава с револуцијама које нису сличне ничему што нам је било познато досад и пита се: „Како да припремимо себе и своју децу за свет у коме се одвијају такви неупамћени преображаји и у коме влада таква радикална неизвесност?...“ Каже, такође, да људи никад нису могли тачно да предвиде будућност, али данас је то теже него икада. Ако је тако, поставља се проблем чему треба учити дете рођено на крају друге деценије 21. века? Какве ће му способности бити потребне да се запосли? С тим, и сличним, питањима не сусреће се само школа него и породица, којој је још теже. Поставља се и питање смисла постојања. „Млад човек је, као и сваки човек, окружен са свих страна питањима која га разарају: у каквом свету живимо?“

Деца из епрувете, сурогат мајке, замрзнути ембриони – људи се производе, а не рађају.

Људи више не схватају шта је човек, шта је љубав, има ли разлога живети.

Под утицајем света у коме су се нашли, млади од дванаест-тринаест година већ имају старачки ум.

Човек је помислио да је свемоћан.

И сада плаћа цену – налази се на путу пропасти“ (Деда, 2019: 7). Ради тренутног задовољства и непристајања на његово одлагање или избегавање, обесмишљава се вечно и непролазно.

Ново доба (цео свет) карактерише нови силник, „Новац; он је јачи и опаснији од комунистичких властодржаца. У жељи да овлада планетом напредује много брже од Коминтерне. Кад се упореди са продорима мултинационалних компанија, Коминтерна делује данас као певачка дружина. Новом силнику сметају националне културе, националне цркве и национална прошлост“ (Ајдачић, 2017: 109). Ако се та подручја изоставе из васпитно-образовног система и програма и/или ако се модификују по нечијој жељи, притиску или утицају, онда је јасно о каквим претњама се ради. Тако великим претњама потребан је и велики отпор јер нема помирења између слободе (Духа) и ропства (Силе). Уместо „теже“ речи, уз мисаоно декодирање текста, напора уложеног у читање књиге, свуда присутна је „доступна и лакша“ слика, па се улагањима у филмску индустрију на невидљив и неприметан начин уграђују и остварују планови и намере преобликовања историје и омаловажавања малог народа. Тако се реализује један од начина вођења његових припадника на пут декаденције и поробљавања мирним путем.

Постоје озбиљна упозорења да је „европски цивилизацијски оквир коме припадамо усмерен ка трансформацији или ’модернизацији’ породице...“ (Ђурковић, 2019: 6). Овај аутор сматра да људи који владају тим оквиром „опсесивно настоје да смање и диверсификују становништво на том простору. Но упркос свему, наш задатак је да најпре лоцирамо изворе проблема, а затим да се боримо да макар остане јасна свест о томе шта смо у овим временима бранили, као и да то што разара европску породицу и народе овде дође што касније и у што мањим количинама“ (Ђурковић, 2019: 6). Говори се о идеологији прекорачења и примерима кроз историју у којима је разарање чврстих принципа водило у декаденцију. „Није неочекивано што се стање савремене западне цивилизације често пореди са декаденцијом касног Рима у коме је пре свега елита, а затим и обичан народ изгубио сваки појам о врлини, одрицању, штедњи и препустио се бахатости и материјалистичком уживању. Чија је последица увек пад становништва“ (Ђурковић, 2019: 11). Све већи број држава суочава се са убрзаним демографским падом и пражњењем територије. Становништво постаје просечно све старије. Поставља се питање одрживости пензионог система, система безбедности и многа друга. Антипородични и антипопулациони систем вредности и „хедонистички (не)морал, дефинишу ставове посебно млађе и виталне популације. Провод, сексуална распусност, промискуитет и неодговорност доминирају над идејом дужности, патриотизма, одговорности и жртве. Деца се не рађају зато што их савремена култура представља као терет, непотребну обавезу, а сви облици креирања нормативности и обликовања погледа на свет којима је данашњи човек изложен, посебно у западном свету, усмеравају га ка животу без деце, или касном рађању и малом броју деце (једно до два)“ (Ђурковић, 2019: 12-13). Међу противнике природне породице и сваког раста популације Ђурковић сврстава крупни капитал, Римски клуб, Сијера клуб, Билдерберг, еколошки покрет и друге утицајне актере.

Представници глобалне елите одавно распростиру идеју о пренасељености земљине кугле и претерано брзом ширењу људске популације. Зато су склони промовисању идеологија и система вредности који треба да покрену супротне склоности и тежње. Највише успеха у тим намерама имали су у Кини и у Западном – постхришћанском свету. О стању у Србији после 2000. Године Ђурковић пише следеће: „Две деценије после почетка ’реформи’ веома су видљиви и јасни правци и циљеви који су тада постављени: смањење броја бракова, повећање броја развода и самохраних родитеља, смањење броја рођене деце, повећање броја ванбрачних заједница на уштрб легалних бракова, изједначавање такозваних истополних заједница са хетеросексуалним браковима, легализација хомосексуалних бракова и омогућавање да они могу и да усвајају децу или их добијају путем сурогације“ (Ђурковић, 2019: 15). На комерцијалне сурогат уговоре пристају сиромашне жене. Оне рађају децу за богате парове који не могу да зачну, или за парове који су у хомосексуалним везама. Говори се и о појави смањења контроле и васпитавања деце и ширењу њихових права у односу на васпитаче те разним другим појавама.

Закључак

Колико год да је сматрамо променљивом категоријом, породица никад није била лишена обавезе васпитног утицања на децу (породичног васпитања). Међу општа (трајна) обележја породице сврставају се: 1. репродукција друштва рађањем потомства, 2. биосоцијална основа (постојање и регулисање сродничких односа), 3. социјална основа (развој особина личности, психички развој личности) и 4. економска основа породице (обављање економских делатности ради обезбеђења средстава за живот). Није потребно посебно доказивати (потврђено је у дуготрајној васпитној пракси) да је лакше децу васпитавати него преваспитавати. У свету дешавања брзих преображаја постављају се и нова питања на која породица, најбоље у сарадњи са школом и друштвеном средином, мора да тражи адекватне одговоре. Деца из епрувете, сурогат мајке, замрзнути ембриони неке су од појава о којима се раније није ни слутило. Док су се раније искључиво рађали, људи су у ново време (доба) почели да се производе (купују). Породица на све разноврсније начине постаје све угроженија категорија. Реалност да родитељи имају све мање права према својој деци један је од начина дестимулације од идеје да поједини брачни парови постану родитељи и/или да имају већи број деце.

Литература

1. Ајдачић, Живорад (2017): *Културна политика у транзицији*. Београд: Удружење драмских писаца Србије, ИК „Филип Вишњић“, Београд.
2. Берђајев, Николај (2006): *Судбина човека у савременом свету*. Београд: Логос.
3. Вилотијевић, Нада (2002): *Породична педагогија*. Београд: Учитељски факултет, Вршац: Виша васпитачка школа.
4. Влаховић, Влајко (1997): *Породични живот код Срба*. Цетиње: Светигора.
5. Ранковић, Љубомир (Уредник) (2005): *Библија – Свето писмо Старог и Новог завета*. Шабац – Ваљево – Београд: Глас цркве.
6. Golubović, Zagorka (1981): *Porodica kao ljudska zajednica. Alternativa autoritarnom shvatanju porodice kao sistema prilagođenog ponašanja*. Zagreb: Naprijed.
7. Деда, Радисав (уредник и приређивач) (2019): *Не љубите света ни све што је у свету: Култ обожавања себе*. Крагујевац: Духовни пут.
8. Јакшић, Слободан (2005): Азбука породичног васпитања. У: Пантић, Драго: *Породична педагогија*. Часопис за родитеље, васпитаче, наставнике, педагоге и студенте. Год. 1, бр. 1. Стр. 8-25. Београд: Педагошки покрет Југославије.
9. Јовановић Бранко и Николић Радмила (2001): *Практикум за школску и породичну педагогију*. Јагодина: Учитељски факултет.
10. Клајн Иван, Шипка Милан (2007): *Велики речник страних речи и израза*. Нови Сад: Прометеј.
11. *Конвенција о правима детета*. (Недатирано). Уницеф.
12. Lakroa, Mišel (2001): *New Age: ideologija novog doba*. Beograd: Clío.
13. Липовецки, Жил (2011): *Доба празнине. Огледи о савременом индивидуализму*. Ремски Карловци, Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
14. Макаренко, Антон Семјонович (1949): *Породично васпитање*. Београд: Централни одбор АФЖ.
15. Макаренко, Антон Семјонович (1956): *Књига за родитеље*. Сарајево: „Веселин Маслеша“.
16. Марковић, Ж. Данило (2004): *Цивилизацијске промене и образовање*. Лепосавић: Учитељски факултет.
17. Montesori, Marija (2010): *Упијајући ум*. Beograd: DN Centar.
18. Montesori, Marija (2018): *Otkriće deteta*. Beograd: Propolis Books, Srpska Montesori asocijacija.
19. Николић, Мирослав (2007): *Речник српског језика*. Нови Сад: Матица српска.
20. Ђурковић, Миша (2019): *Рат за породицу у Србији*. Београд: Институт за европске студије.
21. Павле, Патријарх (недатирано): *Поуке и савети*. Београд: Чувари.
22. Пијановић, Петар (2014): *Лексикон образовних термина*. Београд: Учитељски факултет.
23. *Православље*, Београд, 15. децембар 2019. Стр. 23-24.
24. Симеуновић, Драган (2014): *Нација и глобализација*. Београд: Просвета.
25. Harrari, Juval Noa (2019): *21 лекција за 21. век*. Beograd: Laguna.

FAMILY UPBRINGING AND CHALLENGES OF THE NEW ERA

Professor, Petar Dj. Rajčević, PhD³⁹

University in Priština

Kosovska Mitrovica,

Teacher education

Faculty

Abstract: *Traditional human community – a family is often described either as a basic cell of the society or a society institution. Now, it is faced with a number of the new era challenges and interests of the merciless powerful men of a globalized world, nobody thought would ever occur as such. Along fast changes (overdraft behaviour) and an urge to succeed in the economic sense, a family is as near to the danger to its utter existence as it has never been before. Nowadays, one meets characteristics described by words such as `decadence`, dying out, destruction`. Only, after the birth to the child is given, the spouses become a family (a narrow one that can widen). Considering father and mother as spouses and at least one of their descendants (a child), at the beginning of 21 century, the very notion of the term family started being enriched by previously unknown and unthought of combinations, which do not only turn the logic of family notion into something nonsensical, but also lead to its end. According to the opinion of M. Durickovic `the changes undergone within the family legal system In Serbia, which are mainly conducted far beyond the eyes of the general public have caused a real minor revolution in terms of understanding what a family really means, along with the normative defining of the family relations.*

Key words: *family, surrogate mother, family upbringing, new era, globalization*

---

³⁹ petar.rajcevic@pr.ac.rs